

Andrzej Sokala (red.),
Wiesław Mossakowski, Ewa Gajda

Quinque Doctores

Kierownicy Katedry Prawa Rzymskiego UMK
(1945–2000)

Wydawnictwo Naukowe
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

Toruń 2014

Recenzenci

Dr hab. Marek Sobczyk

Dr hab. Piotr Niczyporuk, prof. UwB

Opracowanie wydawnicze

Katarzyna Czerniejewska

Projekt okładki

Krzysztof Skrzypczyk

ISBN 978-83-231-3334-6

Printed in Poland

© Copyright by Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
Toruń 2014

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU MIKOŁAJA KOPERNIKA

Redakcja: ul. Gagarina 5, 87-100 Toruń, tel. (56) 611 42 95, fax (56) 611 47 05

e-mail: wydawnictwo@umk.pl

Dystrybucja: ul. Reja 25, 87-100 Toruń, tel./fax (56) 611 42 38

e-mail: books@umk.pl

www.wydawnictwoumk.pl

Wydanie I

Druk: Drukarnia Wydawnictwa Naukowego
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

Memoria gratum facit!

Lucius Annaeus Seneca,
De beneficiis III, 4, 2

Spis treści

Wstęp	9
<i>Andrzej Sokala</i>	
Witold Lis-Olszewski (1878–1979).....	13
<i>Wiesław Mossakowski</i>	
Michał Wyszynski (1890–1972)	31
<i>Andrzej Sokala</i>	
Witold Warkało (1909–1983).....	49
<i>Wiesław Mossakowski</i>	
Kazimierz Kolańczyk (1915–1982).....	65
<i>Andrzej Sokala, Ewa Gajda</i>	
Władysław Bojarski (1931–2000)	81
Bibliografia	101

Wstęp

W roku 2015 będziemy obchodzić jubileusz 70-lecia Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, a także taki sam jubileusz Katedry Prawa Rzymskiego UMK.

Uniwersytet utworzono na mocy dekretu Krajowej Rady Narodowej z dnia 24 sierpnia 1945 r.¹ W tym samym roku na nowej uczelni powołano do życia Wydział Prawno-Ekonomiczny. Stosowne rozporządzenie Ministra Oświaty w tej sprawie zostało wydane 5 listopada 1945 r., lecz zgodnie z jednym z jego postanowień akt ten obowiązywał od 1 października 1945 r.² Kolejnym rozporządzeniem Ministra Oświaty z dnia 18 stycznia 1946 r. – ale z mocą obowiązującą od 1 listopada 1945 r. – utworzono na Wydziale szesnaście katedr, a wśród nich Katedrę Prawa Rzymskiego³. Istnieje ona do dziś, choć przejściowo – w związku z narzuconą przez władze reorganizacją uczelni – funkcjonowała jako Zakład Prawa Rzymskiego (od września 1970 do grudnia 1990 r.) w ramach Instytutu Historyczno-Prawnego⁴.

W latach 1945–2000 Katedrą kierowało kolejno pięciu profesorów – znakomitych uczonych – których, nawiązując do znanego określenia czterech wybitnych uczniów twórcy

¹ Tekst tego aktu zamieszczono w zbiorze *Powstanie i pierwsze dziesięć lat Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1945–1956. Wybór źródeł*, oprac. H. Duczkowska-Moraczewska, Toruń 1995, dokument nr 22, s. 35 i n.

² Ibidem, dokument nr 52, s. 76 i n.

³ Ibidem, dokument nr 77, s. 111.

⁴ Zob. K. Kamińska, *Dzieje Wydziału Prawa i Administracji w latach 1945–2005 oraz Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania UMK w latach 1968–2005*, [w:] *60-lecie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu*, pod red. Cz. Łapicza i W. Wróblewskiego, Toruń 2006, s. 112.

bolońskiej szkoły glosatorów Irneriusa (*quatuor doctores*)⁵, można śmiało nazwać *Quinque Doctores*. Przypomnienie ich sylwetek – nie tylko w naukowym, ale także ludzkim wymiarze – wydało nam się i ważne, i interesujące. Niektórzy z nich bowiem są dziś całkowicie niesłusznie nieco zapomniani. Dobrą okazją do podjęcia tego zadania jest ów wzmiankowany wyżej jubileusz 70-lecia Katedry – ośrodka naukowego o dużych osiągnięciach, z których bez udziału jego kierowników nie moglibyśmy być dumni.

Dzisiaj wiem, kto i kiedy kierował Katedrą przede mną. Ze wstydem muszę jednak przyznać, że nie zawsze tak było. Kiedy ponad 30 lat temu rozpoczynałem pracę w Katedrze, mój Szef – Profesor Władysław Bojarski – wyznaczył mi następujące zadanie: dobrze byłoby, powiedział, powiesić u mnie w gabinecie portrety wszystkich moich poprzedników na Katedrze. Z zadania wywiązałem się dość szybko i po niezbędnych przygotowaniach osobiście zawiesiłem na ścianie gabinetu Profesora cztery portrety przedstawiające kolejno: Michała Wyszyńskiego, Witolda Lisa-Olszewskiego, Witolda Warkałę oraz Kazimierza Kolańczyka. Szef ucieszył się bardzo, ale zwrócił mi uwagę, że popełniłem błąd. Otóż pierwszym kierownikiem naszej Katedry był Witold Lis-Olszewski, wobec czego należało powiesić jego portret jako pierwszy, nie zaś jako drugi (po Michale Wyszyńskim), jak to zrobiłem. Zawstydzony swoją ignorancją niezwłocznie poprawiłem ten błąd⁶. I w ta-

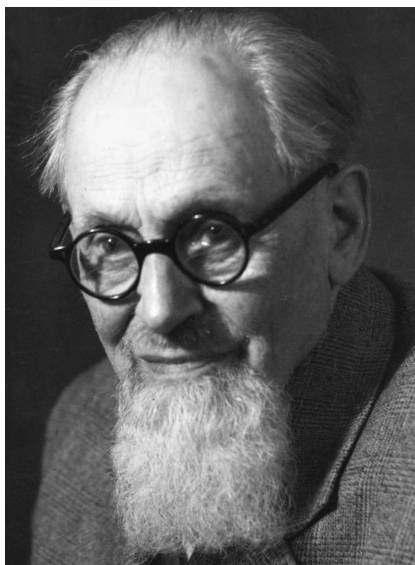
⁵ Chodzi o glosatorów Martinusa, Bulgarusa, Jacobusa i Hugona – zob. na ten temat choćby E. Szymoszek, „*Jurisdictio*” w *poglądach Glosatorów*, Wrocław 1976, s. 27–29.

⁶ Anegdotę tę przytoczyłem wcześniej w tekście: *Witold Lis-Olszewski i początki Katedry Prawa Rzymskiego UMK w Toruniu*, [w:] *Honeste vivere... Księga pamiątkowa ku czci Profesora Władysława Bojarskiego*, pod red. E. Gajdy i A. Sokali, Toruń 2001, s. 225.

kiej, właściwej, kolejności te portrety wiszą teraz już w moim gabinecie do dziś. Z tym że w roku 2000 przyszło mi z żalem dołączyć do nich jeszcze jeden – portret Profesora Władysława Bojarskiego – mojego Mistrza i Przyjaciela. Stąd też nie *Quatuor*, ale *Quinque Doctores* jest poświęcone niniejsze opracowanie. *Habent sua fata homines! Habent sua fata libelli!*

Andrzej Sokala

Toruń, listopad 2014 r.

Witold Lis-Olszewski

(1878–1979)

Kierownik Katedry Prawa Rzymskiego UMK
w latach 1946–1947

Andrzej Sokala

Witold Lis-Olszewski (1878–1979)*

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu utworzono na mocy dekretu Krajowej Rady Narodowej z dnia 24 sierpnia 1945 r.¹ Liczył on początkowo tylko dwa wydziały: Humanistyczny i Matematyczno-Przyrodniczy². Jednakże jeden z przepisów wspomnianego aktu pozwalał Ministrowi Oświaty powołać w miarę potrzeby inne jeszcze wydziały Uniwersytetu³.

Już we wrześniu 1945 r. pierwszy Rektor UMK – prof. Ludwik Kolankowski⁴ – wystąpił do Ministra Oświaty z wnioskiem o utworzenie Wydziału Prawno-Ekonomicznego. Uzasadniając ów wniosek, Rektor wskazywał w szczególności

* Niniejszy tekst jest zmienioną, poprawioną i uzupełnioną wersją szkicu zamieszczonego w 2001 r. w pracy *Honeste vivere... Księga pamiątkowa ku czci Profesora Władysława Bojarskiego*, pod red. E. Gajdy i A. Sokali, Toruń 2001, s. 225 i n.

¹ Dz.U. z 1945 r., nr 34, poz. 208. Tekst aktu zamieszczono także w zbiorze *Powstanie i pierwsze dziesięć lat Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1945–1956. Wybór źródeł*, oprac. H. Duczkowska-Moraczewska, Toruń 1995 (dalej: *Powstanie i pierwsze dziesięć lat UMK*), dokument nr 22, s. 35 i n.

² Zob. L. Kolankowski, *Powstanie i organizacja Uniwersytetu*, [w:] *Uniwersytet Mikołaja Kopernika 1945–1955*, Warszawa 1957, s. 17.

³ Art. 3 ust. 2 Dekretu KRN o utworzeniu UMK w Toruniu.

⁴ Szerzej o postaci prof. L. Kolankowskiego zob. A. Tomczak, *Kolankowski Ludwik*, [w:] *Toruński słownik biograficzny*, t. 1, pod red. K. Mikulskiego, Toruń 1998, s. 139 i n.

na pilną potrzebę nadrobienia braków w kształceniu kadry prawniczej, ale akcentował też fakt dużego zainteresowania młodzieży takimi studiami. Odzew władz był szybki. Minister Oświaty, „uznawszy za słuszne motywy mego wniosku o potrzebie utworzenia studium prawniczego na naszych ziemiach pomorskich” – jak zapisał w swych wspomnieniach L. Kolankowski⁵ – w piśmie z dnia 27 października 1945 r. zlecił Rektorowi zorganizowanie Wydziału Prawno-Społecznego⁶, rozporządzeniem zaś z dnia 5 listopada 1945 r. (ale z mocą obowiązującą od 1 października 1945 r.) utworzył na UMK Wydział Prawno-Ekonomiczny⁷. Rzecz ciekawa: choć zapisy rozporządzenia były – w odniesieniu do nazwy Wydziału – wyraźne i precyzyjne, władze Uniwersytetu i Wydziału w dokumentach z 1945 i początków 1946 r. posługiwały się pieczęcią nagłówkową: „Wydział Prawa i Nauk Społecznych”⁸.

Organizację Wydziału powierzono magistrowi Witoldowi Reissowi⁹, który niezwłocznie przejął na jego potrzeby budynek byłej Wojewódzkiej Kasy Oszczędności nazwany oficjalnie Collegium Minus¹⁰ (a popularnie nazywany do dziś „Harmonijką”¹¹) oraz zajął się zapewnieniem materialnych podstaw pracy Wydziału. Choć już 4 października 1945 r. rozpoczęto nabór studentów, zajęcia zaczęły się ponad trzy

⁵ L. Kolankowski, op. cit., s. 17–18.

⁶ Zob. *Powstanie i pierwsze dziesięć lat UMK*, dokument nr 51, s. 76.

⁷ Ibidem, dokument nr 52, s. 76–77.

⁸ Świadczą o tym liczne dokumenty zachowane w Archiwum UMK w teczках Wydziału Prawno-Ekonomicznego.

⁹ Zob. W. Namysłowski, *Wydział Prawa*, [w:] *Uniwersytet Mikołaja Kopernika 1945–1955*, Warszawa 1957, s. 248.

¹⁰ Zob. L. Kolankowski, op. cit., s. 19.

¹¹ Chodzi o budynek położony przy Fosie Staromiejskiej 1a, w którym obecnie mieści się Wydział Humanistyczny UMK.